

بررسی چالش‌های مدیریت بازار گوشت قرمز (گوساله) در سال ۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۲۰۸۲۴
کد موضوعی: ۲۵۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۴/۴/۲۲

عنوان گزارش:

بررسی چالش‌های مدیریت بازار گوشت قرمز (گوساله) در سال ۱۴۰۳

نوع گزارش: طرح/ لایحه □ راهبردی □ نظارتی □ پیش نویس قانونی □

نام دفتر:

مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی و توسعه روستایی)

تهیه و تدوین:

مهدی افتخاری (گروه کشاورزی و توسعه روستایی)

مدیر مطالعه:

حجت ورمزیاری

ناظران علمی:

محمد حسن معادی رودسری، میثم پيله فروش

اظهار نظر کنندگان داخل مرکز:

حسین هرورانی و محمدصادق بیرجندی (دفتر مطالعات اقتصادی)

ویراستار ادبی:

مهدیه قمچیلی

گرافیک و صفحه آرایی:

حمیده سادات وفایی

واژه‌های کلیدی:

- گوشت قرمز
- تنظیم بازار
- نهاد‌های دامی
- برنامه هفتم پیشرفت

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۱۰/۲۵

فهرست مطالب

چکیده	۶
خلاصه مدیریتی	۷
۱. مقدمه	۸
۲. پیشینه	۹
۲-۱. پیشینه پژوهشی	۹
۲-۲. پیشینه تقنینی	۹
۳. سیاست‌های دولت در تنظیم بازار گوشت قرمز در سال ۱۴۰۳	۱۱
۴. تحلیل بازار گوشت قرمز	۱۴
۴-۱. تغییرات قیمت نهاده‌های دامی	۱۴
۴-۲. تغییرات قیمت دام زنده	۱۵
۴-۳. قیمت تمام شده گوشت گوساله	۱۵
۵. جمع‌بندی و پیشنهادها	۱۶
۵-۱. کاهش مدیریت شده واردات دام و گوشت	۱۷
۵-۲. توجه به قوانین بالادستی در مصوبات شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات کشاورزی	۱۷
۵-۳. عرضه مستقیم	۱۷
۵-۴. نظارت بر تعیین ارزش گوشت متناسب با کیفیت آن	۱۸
۵-۵. تنظیم برنامه خودکفایی پایدار گوشت قرمز	۱۸
۵-۶. ایجاد تعادل بین منافع تولیدکننده و مصرف‌کننده	۱۸
منابع و مأخذ	۱۹

فهرست اشکال

شکل ۱. نمودار میزان واردات گوشت قرمز در دهه گذشته	۱۲
شکل ۲. نمودار مبادی عمده واردات گوشت گوساله به کشور در سال ۱۴۰۳	۱۳
شکل ۳. نمودار روند تغییر قیمت نهاده‌های دامی شامل یونجه، کاه و جو در سال ۱۴۰۳	۱۴
شکل ۴. نمودار تغییرات قیمت دام زنده (گوساله-هزار ریال)	۱۵

فهرست جدول

جدول ۱. برخی قوانین مرتبط با تولید و تنظیم بازار گوشت قرمز	۱۰
--	----

بررسی چالش‌های مدیریت بازار گوشت قرمز (گوساله) در سال ۱۴۰۳

چکیده

طی دهه گذشته واردات همواره بخشی از تمهید دولت‌ها برای مدیریت بازار گوشت قرمز بوده است. به دنبال افزایش نسبتاً زیاد قیمت دام زنده در سال ۱۴۰۲، واردات گوشت قرمز و دام زنده در سال ۱۴۰۳ در دستور کار متولیان قرار گرفت و به منظور تسهیل واردات، سود بازرگانی واردات اقلام مذکور صفر اعلام شد، ولی طبق بررسی‌ها، در هشت ماه نخست سال ۱۴۰۳، رکورد واردات سالانه گوشت قرمز در ۱۰ سال گذشته شکسته شد و میزان واردات تا پایان بهمن‌ماه به رقم بی‌سابقه ۲۱۷/۷ هزار تن رسید. به‌رغم افزایش هزینه‌های پرورش، وضعیت مذکور سبب کاهش قیمت دام زنده آماده کشتار و انباشت دام در واحدهای پروراندی گوساله شد. اگرچه در اواخر سال ۱۴۰۳، خرید حمایتی گوشت منجمد گوساله در دستور کار شرکت پشتیبانی امور دام قرار گرفت، ولی شرایط خرید، مانند قیمت تعیین شده و نحوه پرداخت، مشوق دامداران نبوده است. دولت در شرایط مذکور باید از یک سواقدام‌های حمایتی لازم برای تقویت قدرت خرید مصرف‌کنندگان به‌ویژه دهک‌های پایین درآمدی را انجام دهد و از سوی دیگر به منظور حمایت از تولیدکنندگان، در کوتاه‌مدت هم‌زمان با کاهش مدیریت شده واردات گوشت، شرکت پشتیبانی امور دام نسبت به تأمین ذخایر راهبردی از طریق خرید دام مازاد پروراندان گوساله با در نظر گرفتن هزینه‌های تمام‌شده تولید و سود معقول (وفق قوانین مربوطه) اقدام کند. همچنین ارزش‌گذاری متناسب با ماهیت کالا و عرضه مستقیم گوشت با استفاده از ظرفیت اتحادیه‌های تخصصی و سازمان میادین میوه‌و تره‌بار و فرآورده‌های کشاورزی و در بلندمدت نیز تنظیم و پیاده‌سازی برنامه خودکفایی گوشت قرمز باید در دستور کار وزارت جهاد کشاورزی قرار گیرد.

خلاصه مدیریتی

■ بیان / شرح مسئله

تأمین امنیت غذایی از مهم‌ترین اولویت‌های ملی در کشور به‌شمار می‌رود و تولید باثبات و میزان مصرف پایدار منابع پروتئین حیوانی مانند گوشت قرمز یکی از مؤلفه‌های اساسی در نیل به آن است. طی دهه گذشته، تولید گوشت قرمز در کشور روند صعودی داشته و براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، در سال ۱۴۰۲ حدود ۹۰۳ هزار تن گوشت قرمز در کشور تولید شده است؛ با این حال، طی سال‌های مختلف بخشی از نیاز کشور به گوشت قرمز از طریق واردات تأمین شده است. اگرچه واردات می‌تواند به‌طور مقطعی نیاز بازار را تأمین کند، اما مشکل به‌صورت اساسی برطرف نخواهد شد. در هر صورت میزان واردات گوشت قرمز به کشور در دهه گذشته از حداقل ۳۱/۵ تا حداکثر ۱۷۱ هزار تن در سال بوده است. طی چند سال اخیر بازار گوشت قرمز تلاطم‌های زیادی را تجربه کرده است. یکی از تکانه‌های جدی، کشتار دام‌های مولد در سال ۱۴۰۰ بود، که به دلیل عدم صرفه اقتصادی ناشی از تغییرات نرخ ارز، ساختار سنتی بازار، برخی تصمیم‌های غیر کارشناسی و پدیده خشکسالی اتفاق افتاد. به دنبال افزایش قیمت دام در سال ۱۴۰۲، در سال ۱۴۰۳ نیز واردات گسترده گوشت به صورت منجمد و گرم و همچنین واردات دام زنده در دستور کار وزارت جهاد کشاورزی قرار گرفت. این اقدام‌ها اگرچه باعث کاهش قیمت دام زنده و ممانعت از جهش قیمت گوشت قرمز شد، ولی کاهش قیمت دام به‌ویژه در بخش گوساله پروراری به اندازه‌ای بود که سبب شد فعالیت در این زیربخش مهم برای دامداران ذی‌ربط سودی نداشته باشد. به نظر می‌رسد اتخاذ این گونه سیاست‌ها، اگرچه از بروز بحران مقطعی در کوتاه‌مدت جلوگیری می‌کند، اما در بلندمدت جبران کمبود گوشت با اتکا به واردات، به کاهش تولید و افزایش وابستگی به ارز برای واردات گوشت قرمز منجر خواهد شد. بنابراین، با تداوم شرایط مذکور، چنانچه برای اصلاح این وضعیت اقدامی فوری نشود، ممکن است با وخامت هر چه بیشتر اوضاع، تجربه تلخ چند سال گذشته در خصوص کشتار دام‌های مولد به‌ویژه در بخش دام سنگین مجدداً تکرار شود که آثار منفی آن تا چند سال نظام حکمرانی، سیاست‌گذاری و تولیدی مرتبط با این بخش را تحت تأثیر قرار خواهد داد.

■ نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

شواهد حاکی از آن است که در هشت ماه نخست سال ۱۴۰۳، رکورد واردات سالانه گوشت قرمز در ۱۰ سال گذشته شکسته شد. میزان واردات تا پایان بهمن ماه به رقم بی‌سابقه ۲۱۷/۷ هزار تن رسید. وضعیت مذکور با اشیاع بازار داخل و دسترسی مصرف‌کنندگان به گوشت (گرم و منجمد) با قیمت تنظیم بازار که کمتر از نصف قیمت بازار بود، سبب کاهش تقاضا برای مصرف گوشت تولید داخل و در نتیجه انباشت دام‌های پروراری به‌ویژه در واحدهای پروراری گوساله شد. در نتیجه اجرای سیاست مذکور، به‌رغم افزایش هزینه‌های تغذیه و قیمت نهاده‌های دامی و همچنین افزایش سایر هزینه‌ها، مانند هزینه‌های حمل و کارگری، قیمت گوساله پروراری زنده آماده کشتار در واحدهای پروراری به شدت کاهش یافت و با اینکه قیمت تمام شده آن حدود ۲,۲۰۰ هزار ریال به‌ازای هر کیلوگرم دام زنده برآورد می‌شد، در مقطعی قیمت هر کیلوگرم دام زنده در بازار به کانال ۱,۷۰۰ هزار ریال وارد شد و در بهترین حالت به حدود ۱,۹۰۰ هزار ریال در ماه‌های پایانی سال رسید. اگرچه به‌منظور جلوگیری از وارد آمدن خسارت بیشتر به تولیدکنندگان و مدیریت بازار، براساس مصوبه شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات اساسی کشاورزی، خرید حمایتی گوشت قرمز به شکل پنج‌تکه منجمد کارتنی به‌ازای هر کیلوگرم ۴,۲۰۰ هزار ریال، در دستور کار شرکت پشتیبانی امور دام کشور قرار گرفت، ولی شرایط خرید، مانند قیمت تعیین شده و نحوه پرداخت، مشوق دامداران برای فروش به دولت نبود و نتوانست مانع ضرر و خسارت دامداران شود. گفتنی است براساس ماده (۲۰) قانون نظام جامع دام‌پروری کشور و ماده (۱) قانون اصلاح قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی، قیمت‌گذاری باید تابع ضوابط چهارگانه قانون تضمین خرید باشد، ولی قیمت حمایتی تعیین شده واجد این شرایط نبوده و با سیاست‌های کلی بخش کشاورزی در خصوص رابطه مبادله، مغایرت داشته است.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

بر اساس یافته‌های گزارش حاضر، ضمن در نظر داشتن و برنامه‌ریزی برای رعایت حقوق مصرف‌کنندگان و اخذ سیاست‌های حمایتی لازم به منظور تقویت قدرت خرید آنها به‌ویژه دهک‌های پایین در آمدی توسط دولت، به منظور حمایت از تولیدکنندگان، متولیان باید در کوتاه‌مدت از یک سو کاهش مدیریت شده واردات گوشت (منجمد یا گرم) را در دستور کار قرار داده و از سوی دیگر، به منظور تأمین ذخایر استراتژیک با اتکا به منابع داخلی، شرکت پشتیبانی امور دام کشور ضمن در نظر گرفتن تبصره بند «ب» ماده (۳۳) قانون پنج‌ساله هفتم پیشرفت و قوانین دائمی مربوطه از جمله ماده (۱۶) **قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی**، نسبت به خرید دام مازاد به قیمت و شرایطی که دامداران متضرر نشوند، از طریق ظرفیت بخش غیردولتی اقدام کند. همچنین ضرورت دارد اقدام‌های مناسبی به منظور کوتاه کردن دست واسطه‌های غیر ضرور، عرضه مستقیم با استفاده از ظرفیت اتحادیه‌های تخصصی و سازمان میادین میوه و تره‌بار و فراورده‌های کشاورزی در راستای تکلیف جزء «۱» بند «ح» ماده (۳۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت انجام شود. در بلندمدت نیز باید تنظیم و پیاده‌سازی برنامه خودکفایی گوشت قرمز در دستور کار وزارت جهاد کشاورزی قرار گیرد.

۱. مقدمه

بر اساس **سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور**، تأمین امنیت غذایی، سلامت و رفاه جامعه از مهم‌ترین آرمان‌ها و اولویت‌های ملی است و در بند «۷» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز تحت عنوان «تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید (مواد اولیه و کالا)» بر آن تأکید شده است. یکی از موارد مهم در تأمین امنیت غذایی، میزان تولید پایدار داخلی و مصرف پروتئین حیوانی است که از منابعی همچون گوشت قرمز، شیر، گوشت مرغ، انواع ماکیان و تخم مرغ تأمین می‌شود. گوشت به‌عنوان منبع غذایی ارزشمند برای تأمین پروتئین حیوانی آحاد جمعیت کشور ضروری است. در سال‌های گذشته و در راستای تحقق اسناد بالادستی، میزان تولید انواع محصولات دامی کشور، روندی افزایشی داشته و بر اساس آمارهای منتشره از سوی سازمان جهاد کشاورزی در سال ۱۴۰۳، مجموع منابع مذکور در کشور به بیش از هفده میلیون تن افزایش یافته است [۱]. به‌استثنای گوشت قرمز، کشور در تولید سایر محصولات پروتئینی نیاز چندانی به واردات نداشته است. میزان واردات گوشت قرمز طی دهه گذشته با توجه به شرایط در محدوده ۳۱/۵ تا ۱۷۱ هزار تن بوده است. تغییرات نرخ ارز، ساختار سنتی بازار، برخی تصمیم‌های غیر کارشناسی از جمله در زمینه نحوه خرید دام مازاد و صادرات که قابلیت اجرا و با اثرگذاری کافی را نداشته‌اند، همچنین پدیده خشکسالی سبب شده است طی چند سال اخیر بازار گوشت قرمز تلاطم‌های زیادی را تجربه کند؛ به طوری که طی سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۱، با وخامت اوضاع و علی‌رغم تمام تنش‌هایی که به تولیدکنندگان این بخش وارد می‌شد، ولی باز هم به دلیل کنترل و تعدیل انجام شده در طول مدت مذکور، در مواقعی قیمت دام زنده در بازار به ازای هر کیلوگرم، حدود ۳۰ تا ۵۰ هزار تومان کمتر از قیمت تمام شده بود که به کشتار دام‌های مولد منجر شد. با توجه به اثر اقدام‌های انجام شده و کاهش نسبی عرضه دام، از اوایل سال ۱۴۰۲ بازار دام زنده مجدداً رونق گرفت. هر چند این روند تا حدودی در سال ۱۴۰۳ نیز ادامه داشت، ولی در پاسخ به وضعیت مذکور، واردات گوشت به صورت منجمد و گرم و واردات دام زنده، در دستور کار وزارت جهاد کشاورزی قرار گرفت. هر چند این اقدام‌ها باعث کاهش قیمت دام زنده و ممانعت از افزایش قیمت گوشت قرمز شد، اما با این حال وضعیت به گونه‌ای رقم خورد که چنانچه اقدام مؤثری برای اصلاح این وضعیت انجام نشود، فضای سرمایه‌گذاری در حوزه دام بیش از پیش دچار نااطمینانی می‌شود و تولیدکنندگان خسارت‌های بیشتری متحمل می‌شوند.

۲. پیشینه

۲-۱. پیشینه پژوهشی

در مطالعه‌ای که از سوی مرکز پژوهش‌های مجلس در سال ۱۳۷۶ به منظور بررسی وضعیت تولید شیر و گوشت در کشور انجام شد، کاهش مصرف سرانه پروتئین حیوانی به دلیل افزایش جمعیت کشور گزارش شده است و وجود واسطه‌ها و پایین بودن قیمت محصولات نهایی از مشکلات دام‌پروری کشور برشمرده شده است [۵].

در گزارش دیگر مرکز پژوهش‌های مجلس در سال ۱۴۰۰ که اقدام‌های لازم به منظور جلوگیری از افول صنعت دام سبک کشور بررسی شد، گزینه‌هایی همچون بازنگری در قیمت‌های مصوب خرید تعیین شده از سوی دولت، به نحوی که سود معقولی برای دامدار تضمین شود، تسهیل صادرات گوشت، عرضه مستقیم گوشت در میادین محلی و تولید قراردادی با محوریت تشکل‌های مرتبط، به عنوان راهکارهایی برای بهبود وضعیت بازار دام سبک مورد تأکید قرار گرفته است [۴]. همچنین در گزارشی از مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی که سیاست‌های حمایتی دولت از پرورش دهندگان دام کوچک در سال ۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفت، افزایش هزینه‌های تغذیه و پرورش، قیمت پایین فروش دام، وجود دام مازاد و رکود بازار به همراه پدیده خشکسالی، از عوامل فروش کشتار دام‌های مولد برشمرده شده‌اند. گزارش مذکور ضمن بررسی طرح‌های انجام شده برای مدیریت دام مازاد و تنظیم بازار، به ناکارآمدی آنها اشاره می‌کند و ضمن ارائه پیشنهادهایی به منظور اثربخشی آنها، بر لزوم تعیین قیمت عادلانه و دسترسی مصرف‌کنندگان به گوشت گرم در قالب شبکه‌ای مویرگی به منظور کاهش واسطه‌گری تأکید دارد [۳].

۲-۲. پیشینه تقنینی

بر اساس [سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی](#) که در تاریخ ۲۹ آذرماه ۱۳۹۱ ابلاغ شد، تأمین امنیت غذایی با تکیه بر تولید از منابع داخلی، حمایت از تولید داخل، اجرای سیاست‌های حمایتی و متعادل کردن سطح سودآوری کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصادی، حمایت مؤثر از سامان‌دهی فرایند تولید و اصلاح نظام بازار محصولات کشاورزی با هدف بهبود رابطه مبادله بخش با سایر بخش‌ها، رعایت قیمت تمام شده محصولات اساسی، تأمین درآمد تولیدکنندگان و منافع مصرف‌کنندگان از سیاست‌های اصلی نظام در بخش کشاورزی برشمرده شده است.

بر اساس ماده (۶) [اساسنامه شرکت پشتیبانی امور دام کشور](#)، مصوب ۱۱ خردادماه ۱۳۷۶، تنظیم بازار گوشت قرمز و مباشرت در صادرات و واردات گوشت قرمز از وظایف شرکت مذکور است. طبق ماده (۲۰) [قانون نظام جامع دام‌پروری کشور](#) مصوب ۷ مردادماه ۱۳۸۸، دولت موظف است خرید گوشت قرمز را بر اساس قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی ضمانت کند. همچنین بر اساس بند «الف» تبصره «۱» [قانون اصلاح قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی](#) مصوب ۱۲ آذرماه ۱۳۹۹، تعیین قیمت تضمینی محصولات اساسی کشاورزی باید با در نظر گرفتن معیارهای چهارگانه شامل هزینه‌های واقعی تولید و سود متعارف، حفظ رابطه مبادله داخلی و خارج بخش کشاورزی، نرخ تورم اعلامی مرکز آمار ایران و هزینه تمام شده محصول مشابه وارداتی انجام گیرد. بر اساس ماده (۱۶) [قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی](#) مصوب ۲۳ تیرماه ۱۳۸۹ نیز «دولت مکلف است به منظور حمایت از تولیدات داخلی، برای واردات کلیه کالاها و محصولات بخش کشاورزی تعرفه مؤثر وضع نماید به گونه‌ای که نرخ مبادله همواره به نفع تولیدکننده داخلی باشد». در ماده (۳۲) [قانون برنامه هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران](#) نیز خودکفایی تولید گوشت قرمز و در ماده (۳۳) آن، لزوم تأمین اعتبار به منظور ایجاد بازارچه‌های هفتگی و عرضه مستقیم محصولات کشاورزی با هدف کاهش قیمت کالا مورد تأکید قرار گرفته است.

جدول ۱. برخی قوانین مرتبط با تولید و تنظیم بازار گوشت قرمز

ردیف	عنوان قانون	متن حکم	تاریخ تصویب
۱	سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی	ماده (۲) - تأمین امنیت غذایی با تکیه بر تولید از منابع داخلی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی، ارتقای سطح سلامت مواد غذایی تا استاندارد جهانی، اصلاح و بهینه نمودن الگوی مصرف و حمایت مؤثر از تولید و صادرات در محصولات دارای مزیت‌های نسبی و ایجاد مزیت‌های جدید (از جمله هدفمند نمودن یارانه‌ها در جهت تولید و صادرات). ماده (۶) - گسترش زیرساخت‌ها و ایجاد انگیزه برای جذب و توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی با پوشش مناسب بیمه، کاهش احتمال زیان تولید، اجرای سیاست‌های حمایتی و متعادل کردن سطح سودآوری کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصادی. ماده (۷) - حمایت مؤثر از ساماندهی فرایند تولید و اصلاح نظام بازار محصولات کشاورزی با هدف بهبود رابطه مبادله بخش با سایر بخش‌ها، افزایش بهره‌وری، کاهش هزینه‌های تولید، رعایت قیمت تمام‌شده محصولات اساسی، تأمین درآمد تولیدکنندگان و منافع مصرف‌کنندگان و بهبود کیفیت مواد و فرآورده‌های غذایی.	۱۳۹۱/۹/۲۹
۲	اساسنامه شرکت پشتیبانی امور دام کشور	ماده (۶) - شرکت برای تحقق موضوع ماده (۵) این اساسنامه، مجاز به انجام عملیات بند «ث» - انجام اقدامات لازم به‌منظور تنظیم بازار و توسعه و بهبود بازاریابی دام و طیور، گوشت و متفرعات دام و طیور، خوراک دام و طیور و شیر و فرآورده‌های آن. بند «ز» - مباشرت در امر صادرات و واردات دام و طیور و گوشت و متفرعات آنها.	۱۳۷۶/۰۳/۱۱
۳	قانون اصلاح قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی	تبصره «۱» به‌منظور نیل به خودکفایی در محصولات اساسی کشاورزی موضوع این قانون، «شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات اساسی کشاورزی» که از این‌پس در این قانون به اختصار شورا نامیده می‌شود با وظایف و ترکیب زیر تشکیل می‌شود: الف) وظایف: ۱. تعیین قیمت تضمینی محصولات اساسی کشاورزی با در نظر گرفتن معیارهای زیر: ۱-۱. هزینه‌های واقعی تولید و سود متعارف؛ ۱-۲. حفظ رابطه مبادله داخل و خارج بخش کشاورزی؛ ۱-۳. آخرین نرخ تورم اعلامی مرکز آمار ایران؛ ۱-۴. هزینه تمام‌شده محصول مشابه وارداتی شامل هزینه خرید در مبدأ، هزینه‌های حمل و نقل، تعرفه‌های وارداتی، هزینه‌های حمل داخلی کشور و سایر هزینه‌های مترتب بر واردات محصول مشابه	۱۳۹۹/۹/۱۲
۴	قانون نظام جامع دام‌پروری کشور	ماده (۲۰) - به‌منظور حمایت از تولید محصولات اساسی دامی و ایجاد تعادل در نظام تولید و جلوگیری از ضایعات محصولات دامی و ضرر و زیان دامداران، دولت موظف است همه‌ساله خرید گوشت مرغ، گوشت قرمز، تخم مرغ (خوراکی و نطفه‌دار) و شیر را براساس قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ و اصلاحات بعدی آن، تضمین نماید.	۱۳۸۸/۰۵/۰۷

ردیف	عنوان قانون	متن حکم	تاریخ تصویب
۵	قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی	ماده (۱۶) - از تاریخ تصویب این قانون، وزارت بازرگانی و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی قبل از واردات کالاها و یا محصولات بخش کشاورزی (اعم از خام و یا فرآوری شده) و یا مواد اولیه غذایی مورد نیاز صنایع غذایی و تبدیلی موظف‌اند از وزارت جهاد کشاورزی مجوز لازم را اخذ نمایند. همچنین دولت مکلف است به منظور حمایت از تولیدات داخلی، برای واردات کلیه کالاها و محصولات بخش کشاورزی تعرفه مؤثر وضع نماید به گونه‌ای که نرخ مبادله همواره به نفع تولیدکننده داخلی باشد.	۱۳۸۹/۰۴/۲۳
۶	قانون برنامه هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران	ماده (۳۲) ذیل فصل ۷- جدول شماره ۶، ردیف اول: متوسط وزنی ضریب خودکفایی محصولات اساسی کشاورزی (گندم، جو، برنج، حبوبات، گوشت قرمز و سفید، و شکر): ۹۰ درصد؛ ماده (۳۳)، بند «ح»: ۱. به منظور اختصاص کمک‌های فنی- اعتباری به تعاونی‌های تولیدی و ایجاد بازارچه‌های هفتگی و ایستگاه‌های عرضه مستقیم محصولات کشاورزی (با هدف کاهش قیمت کالا) شهرداری‌ها مکلف‌اند براساس درخواست وزارت جهاد کشاورزی، فضاهای مناسب با قیمت کارشناسی جهت انجام امور فوق را در اختیار تولیدکنندگان روستایی و عشایر قرار دهند.	۱۴۰۳/۰۴/۱۸

مأخذ: یافته‌های گزارش

به‌رغم خوداتکایی نسبتاً بالایی که در بخش تولید گوشت قرمز وجود دارد، همواره با هدف تأمین نیاز و تنظیم بازار، بخشی از نیاز کشور از طریق واردات تأمین می‌شود که در ذیل اقدام‌های دولت و چالش‌های این حوزه در سال ۱۴۰۳ بررسی می‌شود.

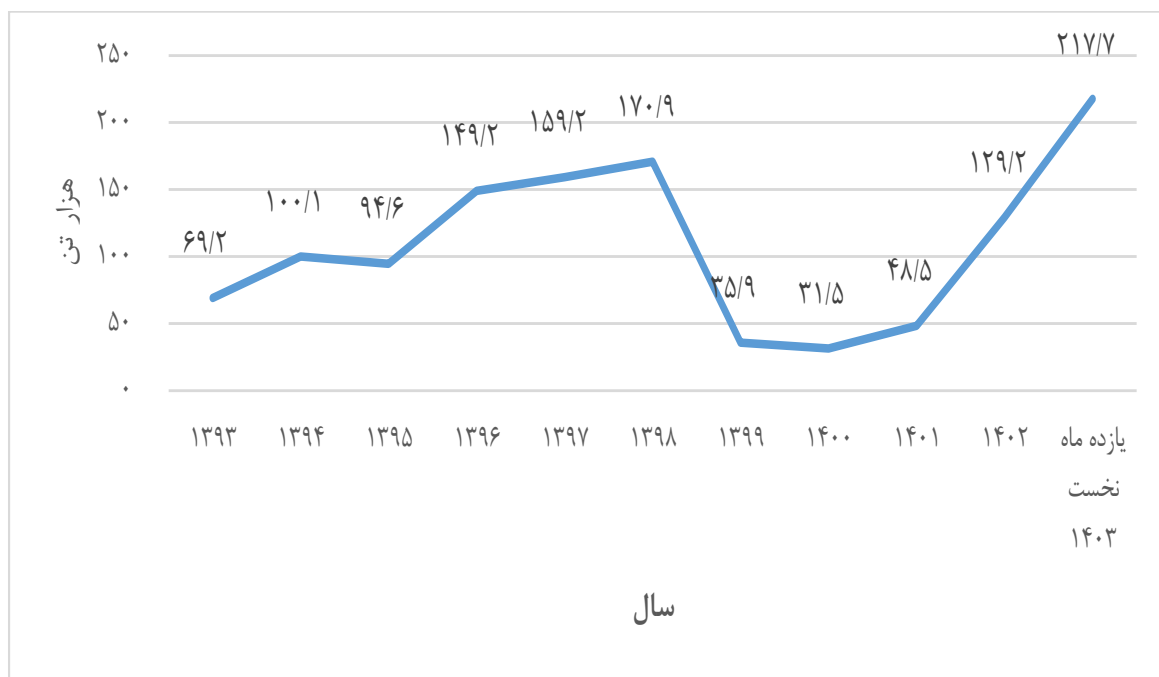
۳. سیاست‌های دولت در تنظیم بازار گوشت قرمز در سال ۱۴۰۳

بررسی عملکرد دولت در بازار گوشت قرمز نشان می‌دهد دولت در ایران هم به‌عنوان مداخله‌گر و بازیگر مستقیم (با خرید حمایتی و واردات گوشت تنظیم بازار) و هم به عنوان تنظیم‌گر (با نظارت، کنترل کیفیت و سیاستگذاری) عمل می‌کند. در حالی که دولت در راستای قوانین بالادستی باید با توانمندسازی تشکل‌ها، امور تصدی‌گرانه را واگذار نموده و نقش شرکت‌های دولتی و بازیگران انحصاری در بخش خصوصی را به حداقل ممکن برساند. یکی از اقدام‌های دولت به‌منظور مدیریت بازار گوشت قرمز در طول سال ۱۴۰۳ واردات بوده است. اگرچه واردات می‌تواند به‌طور مقطعی نیاز بازار را تأمین کند، اما مشکل به‌طور اساسی حل نخواهد شد. میزان واردات گوشت قرمز در بازه سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ در شکل ۱ آمده است [۲]. براساس اطلاعات این شکل، طی دهه منتهی به سال ۱۴۰۳، واردات گوشت قرمز به کشور پیوسته انجام شده و در بازه مذکور حداقل مقدار واردات گوشت قرمز به میزان ۳/۵ هزار تن در سال ۱۴۰۰ و حداکثر واردات گوشت قرمز به میزان ۱۷۰/۹ هزار تن در سال ۱۳۹۸ بوده است. کاهش میزان واردات در سال ۱۴۰۰ به دلیل کشتار دام‌های مولد در سال مذکور به علت قیمت پایین دام زنده و عدم صرفه اقتصادی مناسب این فعالیت اتفاق افتاده است. البته میزان واردات از روند ثابتی تبعیت نکرده است، اما اعلان خطر از جایی

شروع می‌شود که براساس آمار منتشر شده از سوی وزارت جهاد کشاورزی در هشت ماه نخست سال ۱۴۰۳ رکورد ده‌ساله واردات شکسته شد. در یازده ماه نخست سال ۱۴۰۳، میزان واردات گوشت قرمز به ۲۱۷/۷ هزار تن به ارزش بیش از ۱/۲ میلیارد دلار رسید که در مقایسه با مدت مشابه سال ۱۴۰۲ از نظر وزنی بیش از ۹۸ درصد رشد داشته است. به بیان دیگر، این میزان واردات حاکی از افزایش حدود دوبرابری آن در یازده ماه نخست سال ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه در سال ۱۴۰۲ است. از طرف دیگر، میزان واردات گوشت قرمز در یازده ماه ابتدای سال ۱۴۰۳، میزان ۲۷/۴ درصد بیشتر از حداکثر میزان واردات طی دهه اخیر در سال ۱۳۹۸ بوده است. البته بخشی از واردات نیز به صورت دام زنده بوده و براساس آمارهای گمرک جمهوری اسلامی ایران تا پایان بهمن‌ماه ۱۴۰۳ حدود ۱۰ هزار تن دام زنده نیز، که بیش از ۹۰ درصد آن گاو بوده، غالباً از مبدأ پاکستان وارد کشور شده است.

شکل ۱. نمودار میزان واردات گوشت قرمز در ۱۳۹۹-۱۴۰۳ [۲]

براساس آمار منتشر شده از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران، حدود ۸۰ درصد واردات گوشت قرمز از منشأ گاو و گوساله بوده که بیشتر از کشورهای برزیل، ترکیه، امارات متحده عربی، پاکستان و هندوستان وارد شده است (شکل ۲). حدود ۲/۴ درصد واردات گوشت گوساله و گاو نیز از سایر کشورها انجام شده است. در مقابل میزان صادرات گوشت قرمز طی سال‌های مورد مطالعه معمولاً صفر و یا ناچیز بوده و حداکثر میزان آن در سال ۱۳۹۵ و به میزان ۱/۹۸ هزار تن بوده است.

شکل ۲. نمودار مبادی عمده واردات گوشت گوساله به کشور در سال ۱۴۰۳ [۷]

به دنبال سال ۱۴۰۲، دولت چهاردهم به منظور تسهیل واردات در سال ۱۴۰۳ نیز به حذف سود بازرگانی و صفر اعلام کردن آن برای واردات بخش‌های مختلف لاشه دام (شامل سردست، راسته، ران و سایر) و دام زنده (شامل گاو شیری، گاو گوشتی، گاو دومنظوره، گوسفند و بز مولد) اقدام کرد. سود بازرگانی براساس مصوبه شماره ۱۳۴۵۰ هیئت وزیران در ۲۴ خردادماه ۱۴۰۳ حذف شد. در ادامه با توجه به انباشت دام و رکود بازار به ویژه در بخش گوساله پرواری، شورای قیمت گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات اساسی کشاورزی، خرید حمایتی گوشت قرمز را در ۱۸ آذرماه ۱۴۰۳ تصویب کرد. براساس مصوبه مذکور، قیمت خرید حمایتی گوشت قرمز به شکل پنج تکه منجمد کارتنی به ازای هر کیلوگرم ۴۲۰۰ هزار ریال اعلام شد. در این راستا و براساس اظهارات معاون امور تولیدات دامی وزیر جهاد کشاورزی در فاز نخست، خرید تضمینی ۱۰ هزار رأس دام سنگین در کشور در دستور کار قرار گرفت. البته قیمت گذاری، چارچوب خرید و پرداخت، مشوق دامداران برای فروش دام‌های پروار شده نبود و براساس بررسی‌های میدانی و طبق نظر دست‌اندرکاران تا اسفندماه ۱۴۰۳ حدود ۲۲۰۰ تن گوشت در قالب این طرح خریداری شد. مهلت پرداخت مطالبات دامداران در مصوبه مذکور ابهام داشت و این امر زمینه تسلط دلالان را بر بازار گوساله پروار شده فراهم می‌کرد. در این مصوبه، مهلت حداکثر دو ماهه به شرکت پشتیبانی امور دام داده شده بود تا به صورت نقدی یا تهاتر با نهاده‌های دامی با شرکت‌های غیردولتی مباشر تسویه حساب کند و هیچ مهلت مشخص و الزام‌آوری برای تسویه مباشران با دامدار تعیین نشده بود. از سوی دیگر، قیمت اعلامی کمتر از قیمت تمام شده برای دامدار در آن مقطع زمانی بود و عملاً در آن شرایط انگیزه‌ای برای دامدار به وجود نمی‌آورد. در حالی که، میانگین قیمت هر کیلوگرم گوشت گرم وارداتی گوساله در گمرکات کشور در سال ۱۴۰۳ حدود ۶/۱ دلار بوده که با احتساب قیمت ارز در زمان ابلاغ مصوبه خرید حمایتی، معادل ریالی آن حدود ۴۴۰۰ هزار ریال است، ولی با نزدیک شدن به ایام پایانی سال ۱۴۰۳ و افزایش شدید قیمت ارز، هزینه ریالی واردات گوشت گرم گوساله بیش از ۲۵ درصد افزایش پیدا کرد.

۴. تحلیل بازار گوشت قرمز

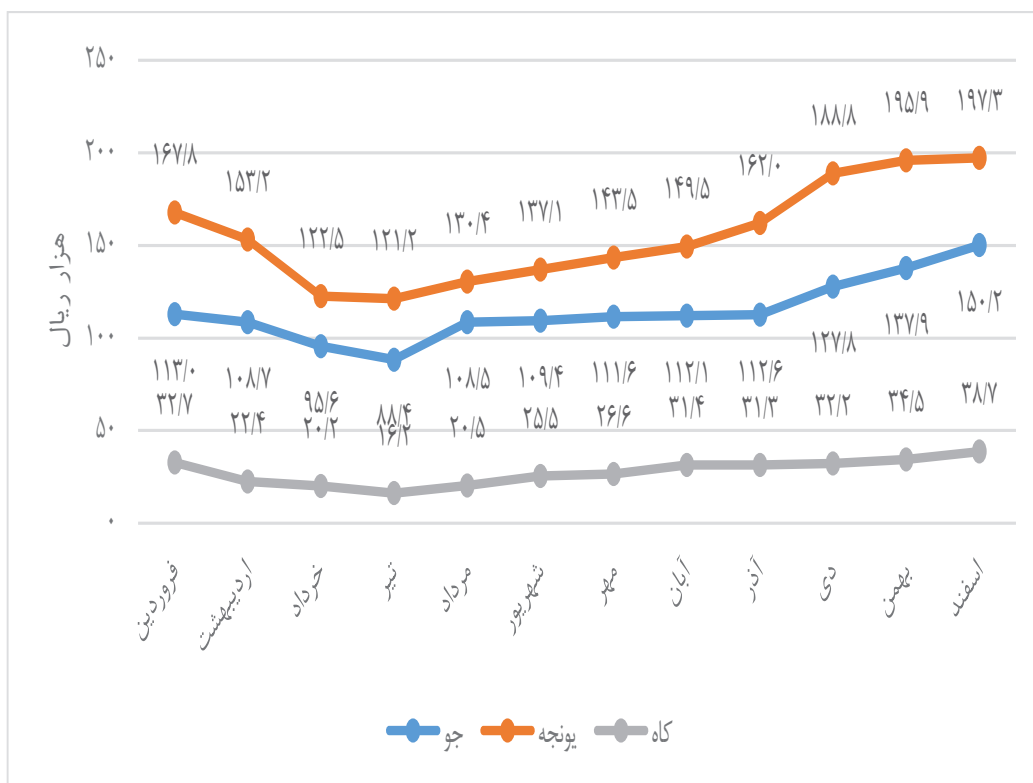

در ادامه با هدف بررسی بازار گوشت گوساله، قیمت برخی نهاده‌های دامی منتخب، تغییرات قیمت گوشت گوساله و قیمت تمام شده دام زنده و گوشت در سال ۱۴۰۳ تحلیل و ارزیابی می‌شود.

۴-۱. تغییرات قیمت نهاده‌های دامی

روند تغییرات قیمت برخی نهاده‌های دامی منتخب شامل یونجه، کاه و جو در شکل ۳ ارائه شده است. براساس اطلاعات این شکل در سال ۱۴۰۳، قیمت یونجه از ۱۶۷/۸ هزار ریال در فروردین ماه به ۱۹۷/۳ هزار ریال در اسفندماه افزایش یافت که نشان‌دهنده افزایش ۱۷/۶ درصدی قیمت آن است. قیمت کاه در شروع سال ۱۴۰۳، ۳۲/۷ هزار ریال و در اسفندماه ۳۸/۷ هزار ریال بوده که نشان‌دهنده افزایش ۱۸/۱ درصدی قیمت آن است. قیمت جو نیز - به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اقلام خوراکی مورد استفاده در تهیه بخش کنسانتره‌ای جیره دام - از ۱۱۳ هزار ریال در ابتدای سال ۱۴۰۳ به حدود ۱۵۰ هزار ریال در اسفندماه ۱۴۰۳ افزایش یافت که نشان‌دهنده افزایش ۳۳ درصدی قیمت آن است. البته باید توجه داشت که غالب دامداران در فصل برداشت این نهاده‌ها، با قیمت پایین‌تر نسبت به خرید آنها اقدام می‌کنند. باین حال، مقایسه قیمت این اقلام در پایین‌ترین مقدار خود در ابتدای تیرماه ۱۴۰۳ نسبت به قیمت آنها در زمان مشابه در سال ۱۴۰۲ حاکی از افزایش قیمت یونجه و جو به ترتیب به میزان ۱۹/۳ و ۴۵/۳ درصد و کاهش قیمت کاه به میزان ۱۰/۱ درصد است.

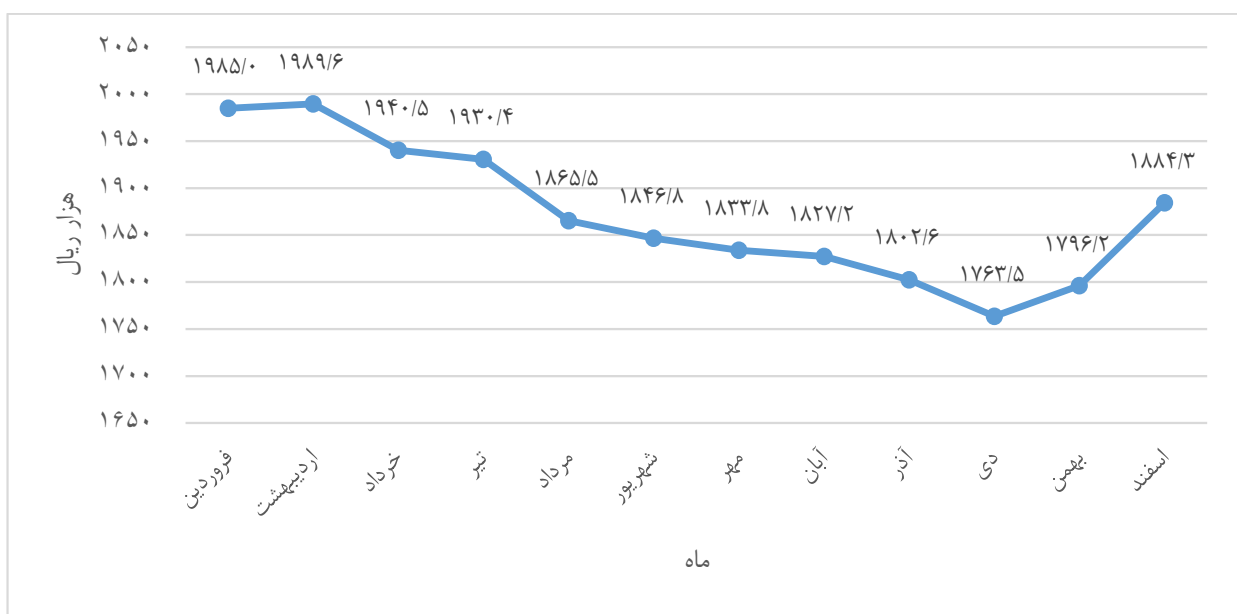
شکل ۳. نمودار روند تغییر قیمت نهاده‌های دامی شامل یونجه، کاه و جو در سال ۱۴۰۳ [۶]

۲-۴. تغییرات قیمت دام زنده

همان‌طور که در شکل ۴ نیز مشاهده می‌شود، بازار گوساله پروار شده از اردیبهشت‌ماه تا دی‌ماه ۱۴۰۳، نزولی و با کاهش قیمت همراه بوده است؛ به طوری که در دی‌ماه، قیمت دام زنده ضمن کاهش، وارد کانال ۱۷۰۰ هزار ریال (حدود ۱۰ درصد کاهش نسبت به ابتدای سال ۱۴۰۳) شد، در حالی که قیمت هر کیلوگرم گوساله زنده در سال قبل (۱۴۰۲)، در برخی مواقع به حدود ۲۸۰۰ هزار ریال نیز افزایش یافته بود. لازم به ذکر است از بهمن‌ماه ۱۴۰۳، در بازار افزایش نسبی در قیمت گوساله مشاهده شد و به حدود ۱۹۰۰ هزار ریال به‌زای هر کیلوگرم در اسفندماه رسید، که به‌نظر این وضعیت بیشتر معلول شرایط اقتصاد کلان کشور از جمله افزایش شدید نرخ ارز طی دوره مذکور بوده است.

شکل ۴. نمودار تغییرات قیمت دام زنده (گوساله در سال ۱۴۰۳ - هزار ریال) [۶]

۳-۴. قیمت تمام شده گوشت گوساله

با فرض آنکه در اسفندماه ۱۴۰۳، قیمت خرید گوساله پای پروار ۱۲۰ کیلوگرمی، ۴۳۰ میلیون ریال و هزینه تغذیه در کل دوره پروار حدود ۵۰۰ میلیون ریال به‌زای هر گوساله در طول دوره پروار باشد و همچنین لحاظ ۱/۵ درصد تلفات و ۱۲ درصد سود پروار بند و در نظر گرفتن هزینه‌های کارگری، حمل، دارو، درمان و آب و برق و گاز، قیمت تمام شده هر کیلوگرم دام زنده حدود ۲۲۰۰ هزار ریال برآورد می‌شود. این در حالی است که در اسفندماه ۱۴۰۳، قیمت فروش دام زنده در بالاترین رقم خود به حداکثر حدود ۱,۹۰۰ هزار ریال رسید و با این قیمت، تولید دامدار با زیان همراه بود، به طوری که یک پروار بند گوساله به‌زای فروش یک رأس دام به وزن ۶۰۰ کیلوگرم، ۱۸۰ میلیون ریال متضرر می‌شد و چنانچه دامدار مذکور ۵۰ رأس گوساله آماده کشتار داشت، برآورد مجموع زیان وارده ۹ میلیارد ریال است. از سوی دیگر، چنانچه قیمت دام زنده در اسفندماه ۱۴۰۳، از قرار حداکثر هر کیلوگرم ۱,۹۰۰ هزار ریال ملاک محاسبات قرار گیرد، با فرض ۵۲/۵ درصد بازده لاشه و نسبت ۲۰ درصدی استخوان و دورریز در لاشه و ۱۰ درصد سود فروشنده و در نظر گرفتن هزینه و منافع همه اجزای زنجیره، قیمت نهایی برای مصرف‌کننده حدود ۵۶۶۰ هزار ریال خواهد بود. تفاوت بین قیمت محاسبه شده (۵۶۶۰ هزار ریال) و قیمت این محصول در بازار مصرف در اسفندماه ۱۴۰۳، که به‌طور میانگین حدود ۶۵۰۰ هزار ریال بود، هنگام انتقال دام به کشتارگاه و یا از کشتارگاه به فروشگاه نصیب واسطه‌ها

و یافروشنندگان می‌شود. بنابراین، تولید در شرایطی انجام می‌گرفت که گوشت گرم وارداتی گوساله تنظیم بازار در بسیاری از فروشگاه‌ها به وفور و با قیمت بین ۲۸۵۰ تا ۳۱۰۰ هزار ریال توزیع می‌شد. البته به نظر می‌رسد اشکال‌هایی در مدیریت تنظیم بازار و توزیع خارج از شبکه گوشت نیز وجود داشته که نیازمند ورود نهادهای نظارتی برای بررسی دقیق‌تر این موضوع است.

۵. جمع‌بندی و پیشنهادها

به دنبال رکود سال‌های ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۱، بازار شاهد افزایش قیمت دام در سال ۱۴۰۲ بود و مهم‌ترین اقدام دولت به منظور کنترل این بازار، واردات منابع گوشت قرمز در سال ۱۴۰۳ بوده است. اگرچه در بیشتر سال‌های اخیر حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد از نیاز کشور به گوشت قرمز از طریق واردات تأمین شده است، ولی میزان واردات در سال ۱۴۰۳ به حدی بالا بود که تا پایان آبان‌ماه ۱۴۰۳، رکورد واردات سالانه گوشت قرمز به کشور در ۱۰ سال گذشته شکسته شد. در پایان بهمن‌ماه، رقم مذکور به عدد بی‌سابقه ۲۱۷/۷ هزار تن افزایش پیدا کرد. این وضعیت سبب شد بازار دام آماده کشتار داخل کشور، به‌رغم کاهش قیمت بارکود مواجه شود و دامداران با انباشت دام‌های پرواری خود روبه‌رو شوند. شرایط به‌گونه‌ای بود که قیمت گوساله پروار شده در سرآشویی سقوط در دی‌ماه ۱۴۰۳، وارد کانال ۱,۷۰۰ هزار ریال شد. اگرچه در ماه‌های پایانی سال مذکور، قیمت دام زنده به حدود ۱۹۰۰ هزار ریال افزایش یافت، اما هنوز با قیمت تمام شده گوساله که حدود ۲,۲۰۰ هزار ریال بود، فاصله نسبتاً زیادی وجود داشت.

همان‌طور که گفته شد، طبق مصوبه شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات اساسی کشاورزی در ۱۸ آذرماه ۱۴۰۳، قیمت خرید حمایتی گوشت گوساله به‌طور منجمد کارتنی، ۴۲۰۰ هزار ریال اعلام شد، ولی به دلیل قیمت پایین خرید و شرایط پرداخت، خرید حمایتی، چندان اثربخش نبوده است. درحالی که طبق ماده (۲۰) [قانون نظام جامع دام‌پروری کشور](#) و براساس قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی مصوب ۲۱ شهریورماه ۱۳۶۸ و اصلاحات بعدی آن دولت موظف به خرید گوشت قرمز است. همچنین، براساس بند «الف» تبصره «۱» [قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی](#) نیز قیمت خرید تضمینی باید با در نظر گرفتن هزینه‌های واقعی تولید تعیین شود، اما در تعیین حداقل قیمت انجام شده از سوی شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات اساسی کشاورزی، ظاهراً سودی برای تولیدکننده در نظر گرفته نشده است و لذا این احکام قانونی در مصوبه شورای مذکور رعایت نشده‌اند. در این شرایط به‌منظور جبران زیان و حمایت از تولیدکننده، براساس تبصره بند «ب» ماده (۳۳) قانون پنج‌ساله هفتم پیشرفت، زمانی که قیمت تعیین شده از سوی دولت کمتر از قیمت بازار باشد، دولت ملزم به پرداخت مابه‌التفاوت قیمت تکلیفی و قیمت بازار به تولیدکننده است، اما شواهد نشان می‌دهد در این زمینه نیز اقدامی نشده است. از سوی دیگر، در زمینه واردات، طبق ماده (۱۶) [قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی](#)، دولت مکلف به وضع تعرفه مؤثر بر واردات محصولات کشاورزی است، به‌گونه‌ای که نرخ مبادله همواره به نفع تولیدکننده داخلی باشد و لذا این حکم قانونی نیز مورد توجه قرار نگرفته است. علاوه بر این، بند «ح» ماده (۳۳) [برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت](#) مبنی بر عرضه مستقیم محصولات کشاورزی، با هدف انتفاع دوسویه تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان نیز به‌طور مناسب اجرایی نشده، هر چند بنابر اعلام برخی مسئولان وزارت جهاد کشاورزی از اواخر سال ۱۴۰۳، به‌تازگی اقدام‌های اولیه‌ای در حال برنامه‌ریزی است.

شایان ذکر است، چنانچه نرخ ارز در بازار آزاد به‌طور میانگین طی سه ماه پایانی سال ۱۴۰۳، ۸۴۵ هزار ریال در نظر گرفته شود، در واقع دولت به‌ازای واردات هر کیلوگرم گوشت گرم گوساله با ارز ترجیحی، با احتساب میانگین قیمت ۶/۱ دلار به‌ازای هر کیلوگرم گوشت وارداتی، یارانه‌ای

حدود ۳۴۰۰ هزار ریال به تولید خارجی اعطا کرده، در حالی که دام زنده را از دامدار داخلی ۲۰۰ تا ۳۰۰ هزار ریال کمتر از قیمت تمام شده خریداری کرده است. از طرف دیگر، به دلیل نبود نظارت‌های دقیق و فراگیر سازمان دام‌پزشکی کشور در مبادی واردات، بخشی از گوشت‌های وارداتی، کیفیت قابل قبولی ندارند و واردکننده بعضاً به جای گوشت دام پروری، احتمالاً گوشت با کیفیت پایین تر دام‌های مسن را وارد کشور کرده است. بخشی از این مشکلات به نحوه حکمرانی در این بخش تولیدی و نبود برنامه راهبردی مورد اجماع بین بازیگران نهادی از جمله معاونت امور دام، معاونت زراعت، سازمان امور عشایر، سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری از حیث مواردی مانند سید مطلوب گوشت کشور و تعیین سهم هر یک از دام‌ها در این سید، راهبردهای تأمین خوراک دام، سیاست‌های ناظر بر چرای باز و حمایت از تشکل‌های دامداران برمی‌گردد.

در مجموع بدیهی است در صورتی که ضمن در نظر داشتن و رعایت حقوق مصرف‌کنندگان، تمهید کارسازی در خصوص این بخش مهم تولیدی در کشور اندیشیده نشود و یا اینکه واردات با روند قبلی تداوم یابد، به این بخش از بدنه تولید در کشور، خسارت‌های چشمگیری وارد خواهد شد. در این راستا، اقدام‌های ذیل به‌عنوان راهکارهایی برای برون‌رفت از وضع مذکور پیشنهاد می‌شود:

۱-۵. کاهش مدیریت شده واردات دام و گوشت

به‌منظور پیشگیری از خسارت هر چه بیشتر تولید داخل، کاهش مدیریت شده واردات دام و گوشت (منجمد یا گرم) به‌همراه اقدام شرکت پشتیبانی امور دام در خرید دام مازاد با استفاده از ظرفیت بخش غیردولتی توصیه می‌شود.

۲-۵. توجه به قوانین بالادستی در مصوبات شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات کشاورزی

همان‌طور که گفته شد، مصوبه شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات کشاورزی در ۱۷ آذرماه ۱۴۰۳، در خصوص قیمت‌های اعلامی برای گوشت گوساله، ضوابط بندهای «۶» و «۷» سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی، ماده (۲۰) قانون نظام جامع دام‌پروری کشور، ماده (۱۶) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی و قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی را رعایت نکرده است. بنابراین، شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات کشاورزی باید با توجه به وضعیت موجود نسبت به بازنگری و اصلاح مصوبه مذکور اقدام کند.

۳-۵. عرضه مستقیم

با هدف حذف واسطه‌های غیر ضرور و حمایت توأم از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان، باید نسبت به ایجاد سازوکار عرضه مستقیم گوشت قرمز برای دامداران یا اتحادیه‌های تخصصی دامداران اقدام شود. البته این موضوع ذیل ماده (۳۳) برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت در جزء «۱» بند «ح» نیز مورد تأکید قرار گرفته است. به‌جای سرکوب قیمت تولید داخل که به خروج و فرار سرمایه از حوزه تولیدات دامی منجر می‌شود، باید طبق مفاد ماده مذکور، زمینه عرضه مستقیم این محصولات را فراهم کرد تا هم مصرف‌کننده و هم دامدار منتفع شوند. در واقع، وقتی گوشت وارداتی می‌تواند با واسطه کمتری به دست مصرف‌کننده برسد، مشابه همین برنامه به طریق اولی تر باید برای تولید داخل پیاده‌سازی شود. استفاده از ظرفیت سازمان میادین میوه و تره‌بار و فرآورده‌های کشاورزی، به نحوی که امکان عرضه مستقیم فرآورده‌های گوشتی در آنها فراهم شود، می‌تواند راهگشا باشد. سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران و سازمان امور عشایر ایران نیز باید نقش مهمی در توانمندسازی تشکل‌ها و توسعه شبکه تأمین ایفا کنند.

۴-۵. نظارت بر تعیین ارزش گوشت متناسب با کیفیت آن

به دلیل نبود نظارت مناسب در کشور، همه گوشت تولیدی و وارداتی دام سنگین اعم از گوساله پرواری، ماده گاو، گاو حذفی و غیره به عنوان گوشت گوساله و با کیفیت و با قیمت گوشت گوساله پرواری به فروش می‌رسد. به نظر تعیین قیمت متناسب با جنس دام و کیفیت گوشت تولیدی در فروکش تب بازار اثرگذار خواهد بود. در همین راستا، در کشتارگاه‌ها باید سازوکاری ایجاد شود که تشخیص نوع گوشت چه به صورت بسته‌بندی و چه شقه برای همه مصرف‌کنندگان امکان‌پذیر شود تا بهای واقعی گوشت خریداری شده از سوی مصرف‌کنندگان پرداخت شود. همچنین باید ضمن نظارت دقیق بر کیفیت دام ذبح شده و گوشت وارداتی در کشور مبدأ، با واردکنندگانی که از دولت ارز واردات گوشت با کیفیت را دریافت و با واردات گوشت با کیفیت پایین‌تر، از منابع عمومی سوءاستفاده می‌کنند برخورد جدی شود.

۵-۵. تنظیم برنامه خودکفایی پایدار گوشت قرمز

با توجه به اینکه، به استثنای سال ۱۴۰۳، تقریباً حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد گوشت قرمز مورد نیاز کشور از طریق واردات تأمین می‌شود، باید برنامه‌ریزی تولید گوشت قرمز در کشور با برش‌های سالانه با تکیه بر ظرفیت‌ها، امکانات و محدودیت‌های موجود، با محوریت بهبود بهره‌وری انجام گیرد. طی این برنامه که با تأکید بر استفاده از ظرفیت تولید قراردادی خواهد بود، باید برآوردی از میزان نیاز کشور و ظرفیت تأمین آن براساس قابلیت‌های سرزمینی انجام شود. در تنظیم برنامه مذکور باید سرمایه‌گذاری در فناوری‌ها و حرکت به سمت دام‌های اقلیم‌سازگار که نسبت به شرایط خشکی مقاومت بالاتری دارند و ضمن داشتن ارزش تغذیه‌ای بالا، مورد توجه و توصیه مبنای طب ایرانی هستند و با ذائقه ایرانی سازگارترند؛ و در عین حال راهبردهای تنوع‌بخشی به خوراک دام تحت حاکمیت یکپارچه نهادی مورد توجه قرار گیرد.

۶-۵. ایجاد تعادل بین منافع تولیدکننده و مصرف‌کننده

نکته مهمی که در مدیریت واردات و تنظیم بازار گوشت قرمز در کشور باید به آن توجه شود این است که حمایت از تولید و تولیدکننده به منظور بر خورداری تولیدکننده از سود منطقی، به قیمت کاهش مصرف و تهدید هر چه بیشتر امنیت غذایی مصرف‌کنندگان، به ویژه اقشار ضعیف تمام نشود؛ در واقع سیاست‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و اقدام‌های دولت باید به گونه‌ای انجام گیرد که ضمن حفظ منافع تولیدکنندگان، ملاحظات مربوط به قدرت خرید مصرف‌کنندگان به ویژه دهک‌های پایین درآمدی به شکل مؤثر مدنظر قرار گیرد. در این زمینه فراهم‌سازی امکانات عرضه مستقیم و حذف واسطه‌های غیرضرور می‌تواند بخشی از راه‌حل برای عموم مصرف‌کنندگان باشد. در عین حال، سیاست‌های حمایتی ویژه، مانند اعطای یارانه خرید گوشت به اقشار ضعیف باید به طور جدی در دستور کار دولت قرار گیرد.

منابع و مآخذ

- [۱] آمارنامه کشاورزی (۱۴۰۳). جلد دوم. وزارت جهاد کشاورزی، مرکز آمار، فناوری اطلاعات و ارتباطات.
- [۲] صادرات و واردات بخش کشاورزی و غذا منتهی به اسفند ۱۴۰۲. وزارت جهاد کشاورزی، مرکز آمار، فناوری اطلاعات و ارتباطات ۱۴۰۳.
- [۳] افتخاری، مهدی (۱۴۰۰). بررسی سیاست حمایتی دولت جهت مدیریت دام مازاد در شرایط خشکسالی موجود در هشت ماهه نخست سال ۱۴۰۰، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات زیربنایی.
- [۴] افتخاری، مهدی (۱۴۰۱). ضرورت اتخاذ اقدامات عاجل برای جلوگیری از افول صنعت دام سبک کشور، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات زیربنایی.
- [۵] بی‌نام (۱۳۷۶). وضعیت ناپهنجار تولید گوشت قرمز و شیر، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر بررسی‌های اقتصادی.
- [6] <https://price.itpnews.com/dashboard/Domestic-prices>.
- [7] https://www.irica.ir/web_directory/55334-%D8%A2%D9%85%D8%A7%D8%B1.html.

گزیده سیاستی

در سال ۱۴۰۳، رکورد واردات سالانه گوشت قرمز در دهه اخیر در کشور شکسته شد که با کاهش شدید قیمت دام زنده و انباشت دام در واحدهای پروراندی گوساله همراه بود. لذا تدوین برنامه خودکفایی پایدار گوشت قرمز با لحاظ منافع تولیدکنندگان و مصرف کنندگان ضروری است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir